

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת תזריע-מצורע תשפ"ה¹

(נכתב ונערך על פי שיחות משנים שעברו)

ספירת העומר - ספירת טהרה וצפיה

לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא" (ספר החינוך מצוה ש"ו).

כלומר, הספירה בכל יום באה לבטא את צפייתנו למתן תורה. כשאדם מצפה למאורע חשוב שעתיד להתרחש אצלו (למשל: חתונה), הוא מונה בכל יום כמה ימים עוד נותרו עד לאותו מאורע, "כי המנין מראה לאדם, כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא". לכן אנו סופרים את הימים שבין פסח לשבועות, "להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו", יום מתן תורה^{4,3}.

לפי זה אפשר להבין, למה אין מברכים "שהחיינו" על ספירת העומר. נאמרו לכך הסברים שונים, אבל אחד ההסברים הוא, כי ספירת העומר איננה מצוה לעצמה, אלא רק הכנה לחג השבועות, לכן אין לברך עליה שהחיינו, כי ה"שהחיינו" של חג שבועות מתייחס גם אליה. כמו שברכת ה"שהחיינו" של פסח מתייחסת גם לביעור חמץ, שהוא הכנה לפסח, כך ברכת ה"שהחיינו" של שבועות מתייחסת גם לספירת העומר, שהיא הכנה לחג השבועות⁵.

אלא שאם כך, שהטעם לספירת העומר הוא כדי לבטא את צפייתנו למתן תורה, הרי צריך עדיין להבין: למה אנו סופרים את הימים שכבר עברו מימי הספירה - "יום אחד לעומר", "שני ימים לעומר" וכו'? הרי דרך העולם היא, שהמצפה בקוצר רוח ליום מסוים, מונה את מספר הימים שעוד נותרו לו לחכות, ולא את מספר הימים שכבר עברו. ואם כן, היה עלינו לספור כך: ביום הראשון - "עוד שבעה שבועות למתן תורה"! ביום השני - "עוד שמונה וארבעים יום למתן תורה"! וכן הלאה. מדוע איננו סופרים בצורה זו?

אולי מותר להסביר, שאנו סופרים "יום אחד", "שני ימים" וכו', משום שכך ספרו אבותינו כשיצאו ממצרים. אבותינו הרי לא ידעו מתי יהיה מתן תורה. הם ידעו שתכלית יציאתם ממצרים היא להגיע למתן תורה, כפי שאמר הקב"ה למשה - "בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם, תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה" (שמות ג, יב) - אבל הם לא ידעו מתי בדיוק יהיה מתן תורה; לכן, לא יכלו לספור את הימים שעוד נותרו עד קבלת התורה, אלא רק את הימים שכבר עברו ועוד לא קבלו את התורה ("אוי, יום אחד כבר עבר, ועוד לא קבלנו תורה"! "שני ימים כבר עברו, ועוד לא קבלנו תורה"! וכן הלאה). ממילא גם אנו סופרים באופן זה, כפי שספרו אבותינו. [כמובן, הסבר זה יתכן רק אם נניח שישראל אכן לא ידעו מתי יהיה מתן תורה. ואולם יש אומרים שישראל כן ידעו זאת⁶, ולפי הסוברים כך יש לתרץ את שאלתנו באופן אחר⁷].

ספירת העומר - להטהר מטומאת מצרים

התורה מצוה בפרשתנו: "וְאִם טָהָרָה מְזוּכָּה, וְסִפְרָה לָהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחֲרֵי תִטָּהֵר" (ויקרא טו, כח). הזבה צריכה לספור שבעה ימים נקיים כדי להטהר מטומאתה.

אנו כולנו נמצאים כעת בימי ספירת העומר, סופרים שבע שבתות לקראת חג השבועות ומתן תורה. מה הטעם לספירה זו? וכי אי אפשר לחשב ולדעת מתי יחול חג השבועות בלי למנות בכל יום בִּפְּהָ, "היום כך וכך ימים לעומר"? למה מהנה ספירת הימים שבין פסח לשבועות מצוה שלמה בפני עצמה?

הזוהר אומר, שספירת העומר היא בבחינת ספירת שבעה נקיים שהזבה סופרת כדי להטהר מטומאתה, כך ישראל סופרים שבעה שבועות ליטהר מטומאת מצרים לפני קבלת התורה (זוהר ח"ג צז, ב). לכן הספירה נעשית ע"י ספירת שבע שביעיות, כשבעת נקיים של ספירת זבה.

נראה שזהו עומק דברי חז"ל במדרש, ששאלו, למה לא נתן הקב"ה את התורה לישראל מיד לאחר שיצאו ממצרים? למה המתין שבעה שבועות? וענו על כך, "ראויים היו ישראל בשעה שיצאו ממצרים שתנתן להם התורה מיד, אלא אמר הקב"ה: עדין לא בא זִמְנָם של בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - עוד לא התרפאו לגמרי, משעבוד טיט ולבנים. יצאו, ואין יכולים לקבל תורה מיד.... אמר הקב"ה: יתעדנו בְּנֵי שָׁנִים ושלשה חדשים במן ובאר ושלי, ואח"כ אני נותן להם את התורה" (קהלת רבה ג, יד). לכן לא ניתנה תורה לישראל מיד לאחר יציאת מצרים.

ונראה, שכוונת חז"ל במה שאמרו "עדין לא בא זִמְנָם של בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", איננה רק במובן הגופני, אלא בעיקר במובן הרוחני. ישראל היו משועבדים אצל עובדי עבודה זרה, ושקועים במ"ט שערי טומאה. הם צריכים שהנפש שלהם תהיה בריאה כדי לקבל את התורה. לא רק להבראה גופנית הם זקוקים, אלא גם להבראה רוחנית, לתקן את הנפש ממידות רעות. לכן דוחה הקב"ה את מתן תורה, עד שתהיה נפשם של ישראל ראויה לקבלת התורה². ולשם כך באה ספירת העומר, כספירת טהרה המטהרת מן הטומאה.

ספירת העומר - צִפְיָה למתן תורה!

סיבה אחרת לספירת העומר, יותר על דרך ה"נגלה", מובאת בספר החינוך. מסביר החינוך: "העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים, כדי שיקבלו התורה בסיני... וענין גדול הוא להם יותר מן החירות מעבדות... ומפני כן נצטוינו למנות ממחרת יו"ט של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא

למה אין תאריך מסויים לחג השבועות

כאמור, הספירה מובילה אותנו אל חג השבועות. התורה לא מגדירה יום מסויים בשנה שבו חל חג השבועות. צריך לספור חמישים יום ממחרת יום טוב ראשון של פסח, ואז חל חג השבועות. כיון שכך, לא מוכרח ששבועות יחול תמיד בו' בסיון. בזמן שיש סנהדרין, ניסן ואייר יכולים להיות שניהם מלאים, ואז שבועות יחול ביום ה' בסיון. ויכולים להיות שניהם חסרים, ואז שבועות יחול ביום ז' בסיון. אצלנו תמיד ניסן מלא ואייר חסר, ולכן שבועות חל אצלנו תמיד בו' בסיון. אבל בעצם אין תאריך מסוים לשבועות. מן התורה - "עצרת, פעמים חמשה, פעמים ששה, פעמים שבעה" (ר"ה ו, ב).

למה זה כך? למה לא קבעה התורה זמן קבוע לחג השבועות?

המהר"ל מסביר, מפני שהתורה אינה תלויה בזמן. התורה היא מעל לזמן. לכן אין זמן מוגדר לחג מתן תורה (דרוש על התורה דף כד, א).

אבל אפשר לומר גם טעם נוסף לזה, והוא - מפני קטרוג השטן. חז"ל הרי אמרו, שלוחות הראשונות מפני שניתנו בפומבי שלטה בהם עין הרע ונשברו. ולוחות האחרונות שניתנו בצניעה לא נשברו (מובא ברש"י שמות לד, ג). לכן, כדי למנוע את קטרוג השטן, התורה לא אמרה במפורש מתי חל מתן תורה. אולי אפשר לומר כך.⁸

מוציאים עוד מקום דומה לזה, שאצל אסא המלך כתוב שישאל קיבלו עליהם את התורה - "וַיֵּבְאוּ בְּכָרִית לְדָרוֹשׁ אֶת ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם כָּל לַבָּקִים וְכָל נַפְשָׁם... וַיִּשְׁכְּעוּ לֵה' בְּקוֹל גָּדוֹל וּבְתַרְעֵה וּבְחֻצְצֹרוֹת וּבְשׁוֹפְרוֹת. וַיִּשְׁמְחוּ כָּל יְהוּדָה עַל הַשְּׁבוּעָה, כִּי כָּל לַבָּקִים נִשְׁכְּעוּ וְכָל רְצוֹנָם בְּקִשְׁתָּהוּ" (דהי"ב טו, יב-טו). ומבואר בכתוב שזה היה בחודש השלישי, הוא חודש סיון (שם, י). לא מפורש שזה היה בשבועות, אבל מהכתוב נראה שכך זה היה. "וַיִּקְבְּצוּ יְרוּשָׁלַם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לִשְׁנַת חֲמֵשׁ עָשָׂר לְמַלְכוּת אֶסָא" (שם), כנראה שמדובר על עליה לרגל לחג השבועות. וא"כ נראה שזה היה בשבועות. למה לא נזכר במפורש שזה היה בשבועות? - אולי מהטעם הנ"ל. מפני שהתורה ניתנה בחשאי, מפני השטן. לכן לא נזכר במפורש שאירוע זה היה בחג השבועות.

ימי ספירת העומר - כימי חול המועד

הרמב"ן אומר, שימי הספירה הם כימי חול המועד, כאשר פסח הוא היו"ט של פנייהם, ושבועות הוא היו"ט של אחריהם (רמב"ן ויקרא כג, לו). אמנם אין איסור מלאכה בימים אלו⁹, אך בכל זאת, הם מעין ימי חול המועד. המשך אחד של ימי קודש מפסח ועד שבועות¹⁰, ימי התעלות רוחנית והזדככות נפשית, לקראת קבלת התורה. לפי זה, ימי הספירה היו צריכים להיות ימי שמחה

אצלנו, כמו בחול המועד. אבל המציאות היא הפוכה מזה. המציאות היא, שרוב ימי הספירה הם ימי אבל אצלנו, על תלמידי רבי עקיבא שמתו בתקופה זו (יבמות סב, ב). באלו ימים בדיוק נוהגת האבילות - יש בזה מנהגים שונים¹¹. אבל למעשה רוב ימי הספירה הם ימי אבל על תלמידי רבי עקיבא שנפטרו בימים אלה מפני שלא נהגו כבוד זה לזה (שם). רבי עקיבא הוא בעל המימרא "ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה" (רש"י ויקרא יט, יח). ודאי לימד וחינך את תלמידיו כמה חשוב לאהוב ולכבד זה את זה. אבל כנראה שהחינוך לא תמיד הצליח, ועל אף רום מעלתם של תלמידיו, היה בהם חסרון דק שלא נהגו כבוד זה בזה במדה הראויה, ועל כך נקנסה עליהם מיתה.

האם במקרה נפטרו תלמידי רבי עקיבא דוקא בתקופה זו? - נראה שלא. נראה שתלמידי רבי עקיבא מתו דוקא בימים אלו, מפני שימים אלו הם ימי הכנה לקבלת התורה, וחלק עיקרי בהכנה זו הוא לתקן את הנפש ממידות רעות. ממילא, אם תלמידי חכמים גדולים כאלו אינם מכינים את עצמם כראוי למתן תורה - הקטרוג עליהם הוא גדול מאד, ולכן הם נפטרים דוקא בימים אלו. כי מתלמידי רבי עקיבא דורשים שלמות מיוחדת בין אדם לחברו, יותר ממה שדורשים מאדם רגיל, וכשהם אינם נוהגים כבוד זה בזה, ואינם מנצלים את הימים הללו לתיקון המידות, נמתחת עליהם מדת הדין בצורה קשה¹².

[נראה שזהו גם טעמו של רבי יוחנן בן נורי שאמר במשנה (עדויות פ"ב מ"א), שמשפט הרשעים בגיהנם הוא בין פסח לעצרת. גם רשע שמת בחודש תשרי, או בחודש כסלו - הזמן שבו הוא נידון בגיהנם, הוא בין פסח לעצרת. למה דוקא אז? - רבי יוחנן בן נורי לא הסביר. (רק הביא ילפותא לזה מפסוק). אבל נראה שהטעם לזה הוא על הדרך שהזכרנו. היות וימים אלו הם ימי הכנה למתן תורה, לכן - ודוקא משום כך - הם משמשים גם כימי דין, להפירע בהם ממי שעבר ולא קיים את התורה¹³].

זו גם הכנה למתן תורה, לדעת לכבד זה את זה, לא לזלזל ח"ו במישהו אחר. גם אם הוא לא סובר כמוני, אומר סברה אחרת ממני, לא לזלזל בו. זו חלק מההכנה למתן תורה.

אם נתקן את כל מה שיש לתקן, גם הקב"ה יגלה כבוד מלכותו עלינו מהרה, וישמיענו ברחמי שנית לעיני כל חי, ונזכה לעלות לרגל שלוש פעמים בשנה במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי קוצר דעתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

1. לדעת הרב שליט"א, בכל פרשה בתורה יש קשר או הקבלה בין תחילת הפרשה לסופה. [הרב פרסם מאמר בענין זה בכתב העת "ירושתנו", כרך ג' (תשס"ט) עמ' קי"ח. כתב עת זה יוצא לאור פעם בשנה ע"י "מכון מורשת אשכנז" (בני ברק), ובו מחקרים וסקירות בתורתם של חכמי אשכנז, אורחותיהם ומנהגיהם].

ודם ראוי לטובה גדולה כזאת. וכל דבר שהוא לפנים משורת הדין, כיון שלא נעשה על פי מדת הדין דומה כאלו נעשה שלא לדעת הדין, וזו היא שאמרו שנתנה בחשאי, כלומר שלא מדעת מידת הדין שקרויה כאן שטן לפי שהיה לה להשטין ולעכב את הדבר אילו היה הדבר תלוי בה, אלא שגברה מידת הרחמים ולא נעשה הדבר ע"פ מידת הדין (יד רמ"ה שם). ולכן הסתיר הכתוב **טעם** החג הזה ("אדרת אליהו" לרבי רפאל עמנואל חי ריקי - "סופי ענבים" אות כ"ט). ולדעת הרב שליט"א, זהו גם הטעם להסתרת **זמנו** של החג תחת הגדרה מעורפלת ומשתנה, כדי לערוב את השטן.

9. ובכל זאת, המנהג שהביאו הטור והשו"ע (או"ח סוף סי' תצ"ג), "שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת משקיעת החמה ואילך", יש מבארים טעמו, מפני קצת קדושה שיש בימים אלו, וכמו שכתב הרמב"ן, שהם כימי חול המועד ("מור וקציעה" שם. ועי' משנ"ב שם ס"ק י"ט).

10. על פי דברי הרמב"ן הללו, יתבארו כמין חומר דבריו הנפלאים של הרוקח. דהנה בתורה נאמר "תִּסְפְּרוּ יְמֵי יוֹם", ואנו איננו סופרים אלא מ"ט יום. וכתב על כך הרוקח (סי' רצ"ד): "מיום הביאכם וגו' צריך לספור מ"ט יום, אבל ביום נ' אין צריך לספור, שהרי נזכר בַּפָּרָה (=בְּקִידוּשׁ) וּבִתְפִּלָּה". משמע מדבריו, שבעצם גם יום החמישי טעון ספירה, אלא שהוא נזכר בקידוש ובתפלה, שאומרים בהם שהיום הוא חג השבועות, וזה הרי במקום ספירה. [וכל זה הוא דלא כרש"י (ויקרא כג, טז) ותוס' (מנחות סה, ב ד"ה כתוב) שנקטו שיום החמישי אינו טעון ספירה. אך עי' "משך חכמה" (ויקרא כג, טז) שנקט כהרוקח, שיום הנ' טעון ספירה, ע"ש]. וצ"ע, איך עולה הזכרת חג השבועות בקידוש ובתפלה במקום ספירה? והרי סוף סוף אין זו ספירה! וצ"ל, שהספירה אינה מעשה מניין גרידא, אלא היא מעשה של קידוש, שע"י הספירה אדם קובע שיום זה הוא יום ששייך לימי הספירה, ובזה הוא מקדש אותו להיות קדוש בקדושת ימי הספירה - וכדברי הרמב"ן, שימים אלו הם כימי חול המועד, שיש בהם קדושה. [ותוכן קדושת ימים אלו הוא, שהם ימי הכנה וצפיה למתן התורה]. ובזה מתבארים דברי הרוקח, שאת יום החמישי א"צ לספור; כי את יום החמישי מקדשים כבר באופן אחר - ע"י הקידוש והתפלה, המציינים את קדושת היום, שהוא "זמן מתן תורתנו" - וא"כ אין צורך לקדש את היום ע"י ספירה.

ומה שצריך לקדש את ימי הספירה בפה ע"י מעשה הספירה - הגם שודאי יש בימים אלו קדושה גם בלי מעשה הספירה, [כימי חוה"מ, שהם קדושים מאליהם, גם בלי שיקדשם בפה] - י"ל דהוי כשבת, שהיא קדושה מעצמה, ואעפ"כ רצתה התורה שגם האדם מצידו יקדש אותה בפיו [עי' רמב"ן (שמות כ, ח ד"ה אבל לרבותינו) ומהר"ם חלאווה (פסחים קו, א ד"ה ועוד) שדימו את מצות "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" למצות קידוש שנת היובל וקידוש המועדות ע"י ב"ד, ששם הב"ד ממש יוצרים את קדושת שנת היובל וקדושת המועדות]; וכן בכור בהמה, הוא קדוש מעצמו מרגע שנולד, ואעפ"כ רצתה התורה שגם האדם יקדש אותו בפיו (ערכין כט, א). [וכן פירות שביעית, י"א שחייב בעל השדה להפקירם בפה, אף שגם בלי אמירתו הם הפקר (שו"ת אג"מ יו"ד ח"ג ס' צ' ד"ה והטעם; קהלות יעקב יבמות סי' י' אות ב)]. וכך גם ימי הספירה, הגם שהם קדושים מאליהם, רצתה התורה שגם האדם יקדשם בפיו ע"י מעשה הספירה. [ועי' שיחת הרב שליט"א לפרשת אמור תשס"ו, ובספר "ביצחק יקרא" (מהדורת תש"ע סי' קי"ז), מה שיישב ע"פ יסוד זה את שיטת הרמב"ן במס' קדושין (לג, ב ד"ה והוי יודע), שספירת העומר איננה מ"ע שהזמן גרמא, וגם נשים חייבות בה מן התורה. ע"ש. ואולי הרמב"ן אזיל לשיטתו בכל ג' הנקודות שזכרו כאן: שימי הספירה הם כימי חוה"מ, ושהספירה איננה מ"ע שהזמן ג'ג, ושמצות "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" איננה אמירה בעלמא, אלא היא כמצות קידוש החודש וקידוש שנת היובל ע"י ב"ד].

[ובזה יש לתרץ מה שקשה בדברי ה"שערי תשובה" (סי' תפ"ט ס"ק כ'), שהביא בשם "פרי הארץ", שקטן שהגדיל בתוך ימי העומר, וכן גר שנתגיר בתוך ימי העומר - מונים שאר הימים בלא ברכה. וכתב על זה השע"ת: "מה שכתב בקטן - אין זה לדידן, שהקטנים שהגיעו לחינוך סופרים ג"כ, ומכל שכן מופלא סמוך לאיש". ודבריו צע"ג לכאורה, מאי שייטיה דמופלא סמוך לאיש לכאן, והרי מופלא סמוך לאיש נוגע רק לעניני נדרים ותרומה והקדש, ולא לשאר מצוות. ואולי י"ל, שכיון שספירת העומר ענינה עשיית חלות קדושה על היום להקדישו בקדושת ימי הספירה, וכנ"ל, א"כ דמיא לתרומה והקדש, וממילא מופלא סמוך לאיש שייך בזה יותר מסתם קטן, וכמ"ש השע"ת.

ואולי יש לבאר עוד ע"פ יסוד זה את שיטת הראשונים שהביא המרדכי (מגילה רמז תת"ג), ונזכרה בביאור הגר"א (או"ח סי' תפ"ט ס"ק ט"ו), ולפיה נוסח הספירה הוא "שהיום" כך וכך ימים לעומר. "ומשמע מדבריהם שהוא סיום הברכה" (לשון הגר"א), דהספירה עצמה היא החתימה של הברכה (אקב"ו על ספירת העומר שהיום כך וכך ימים לעומר). והיינו, דכך היתה תקנת חז"ל, לקיים את מצות ספירת העומר בתוך טופס של ברכה, ולא כשאר מצוות, שהברכה היא בפ"ע והמצוה בפ"ע. והוי כעין קידוש והבדלה, שתקנו לקיים מצות "זכור את יום השבת לקדשו" בתוך טופס של ברכה, ולא שיברך "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקדש את יום השבת", ואז יאמר דברי שבת על קדושת השבת. וכנראה הטעם שתקנו כן בספירת העומר להנך ראשונים הוא, משום דספירת העומר דמיא לקידוש היום דשבת ויו"ט, וכנ"ל, ולכן כשם שאת קידוש היום אמרי' בתוך טופס של ברכה, כך גם את ספירת העומר אמרי' באופן זה, כיון שגם ענינה הוא קידוש היום, וכנ"ל].

11. המשנה ברורה (סי' תצ"ג ס"ק י"ד וט"ו, ועי' גם ס"ק ה' ו') הזכיר בזה שלשה מנהגים: (א) מפסח עד ל"ג בעומר [ולדעת השו"ע עד ל"ד בעומר], (ב) מר"ח אייר (כולל שני ימי ר"ח) עד שלשת ימי הגבלה, (ג) מאחרי ר"ח אייר (מב' באייר) עד ערב שבועות. וכולם משתווים שמנין ימי האבילות הוא ל"ג יום בלבד, ושיום ל"ג בעומר עצמו מותר.

12. ועי' עוד בזה ב"נתיבות עולם" למהר"ל (נתיב התורה סוף פרק י"ב).

13. יש שהקשו, הרי התנא במשנה שחולק על רבי יוחנן בן נורי הוא רבי עקיבא, הסובר שמשפט רשעים בגיהנם הוא שנים עשר חודש. כלומר, כל השנה כולה (עי' עדויות פ"ב מ"ח, שמשם מתחילים דברי ר"ע). וא"כ דבר פלא הוא, שבמיתת תלמידי רבי עקיבא, נהגו עמם משמא כשיטת רבי יוחנן בן נורי שימי המשפט הם מפסח ועד עצרת, ולא נהגו עמם כשיטת רבי עקיבא רבם. ונראה לומר, שרק על רשעים גמורים אמר ר"ע שמשפטם בגיהנם הוא שנים עשר חודש. אבל תלמידי ר"ע לא היו רשעים, אלא תלמידי חכמים גדולים, וצדיקים, (ורק היתה בהם המדה הרעה שלא נהגו כבוד זה בזה, ולכן דקדק עמם הקב"ה כחוט השערה והמיתם). ולכן, אף שמצד היותם תלמידי רבי עקיבא היה ראוי לנהוג עמם כשיטת רבם, ובפרט דהכי נקטינן להלכה, שמשפט רשעים בגיהנם הוא י"ב חודש (לענין אמירת קדיש על הנפטר), מ"מ כיון שלא היו רשעים ח"ו, אלא צדיקים, נהגו עמם מן השמים במידת הרחמים, והיה די להם שיהיה משפטם רק מפסח ועד עצרת, שגם ר"ע מודה שהוא זמן דין יותר, מהטעם שנתבאר כאן למעלה.